

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Ланде Д.В. Правові питання конкурентної розвідки: науково-фаховий журнал «ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО». Київ: №2(33)/2020. С. 51-68. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_16.pdf

6. Рейтинг якості відкритих даних: Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/analytics/opendataday-2025?fbclid=IwY2xjawJQhyNleHRuA2FlbQIxMAABHZZYWmr4BSSa1ucOJ7PpjgQkKBtkWcHXU-e9s3w5T-WIVBPawf22pfc-EYw_aem_suJdtDCwPNUTBiByc9MPmA

7. Конкурентна розвідка: навчальний посібник / Копотун І.М., Падалка А.М., Кузьмічова-Кисленко Є.В. та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 188 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-509-2-8>

ЮРИДИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зетко Богдан Іванович

медіатор, магістр права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Редько Олексій Миколайович

член ради адвокатів Чернівецької області, спеціаліст з права

м. Чернівці, Україна

На сучасному етапі розвитку української правничої освіти надзвичайно актуальним залишається питання підвищення її якості. Цей виклик зумовлений цілою низкою факторів, серед яких особливої уваги потребує поступовий перехід від елітарної моделі юридичної освіти, характерної для попередніх десятиліть, до її масової форми. Така трансформація спричинила необхідність перегляду підходів до змісту, форм і методів викладання, зважаючи на зростаючий контингент студентів і розширення освітнього доступу. У контексті глобалізації правничої професії актуалізується необхідність формування у випускників конкурентоспроможних знань, умінь і навичок, які відповідають вимогам міжнародного ринку праці. Забезпечення академічної та професійної мобільності вимагає гармонізації навчальних програм із європейськими стандартами, розвитку мовної

компетентності, міжкультурної комунікації та розуміння принципів правової інтеграції.

Запровадження воєнного стану в Україні стало новим потужним викликом для всієї системи освіти, зокрема – для галузі вищої юридичної освіти. Незважаючи на складні обставини, пов'язані з загрозами безпеці, переміщенням населення, пошкодженням інфраструктури та загальним психологічним тиском, правнича освіта має зберегти спроможність функціонувати, трансформуючи при цьому свої організаційні та змістові засади відповідно до сучасних реалій.

Адаптація юридичної освіти до умов воєнного часу передбачає не лише збереження рівня викладання, але й забезпечення його якості відповідно до вимог професійної підготовки фахівців, які будуть здатні працювати в умовах підвищеної юридичної та соціальної відповідальності. Ці зміни стосуються як форм організації освітнього процесу, так і змістового наповнення навчальних програм. Зокрема, особливе значення набуває впровадження інноваційних підходів до викладання, що передбачають гнучкість, адаптивність і підвищення ролі самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Позитивний досвід подолання попередніх викликів – зокрема пандемії COVID-19 – став основою для швидкої цифрової трансформації освітнього процесу. Викладачі закладів вищої освіти опанували низку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволило перейти до онлайн-форм навчання з використанням синхронних і асинхронних методик. Водночас в умовах воєнного стану актуалізується проблема забезпечення сталого доступу до навчального контенту для всіх категорій студентів, незалежно від їхнього місцезнаходження, технічних можливостей або особистих обставин. Системне поєднання синхронного навчання (у режимі реального часу) з асинхронним (доступ до записів, навчальних матеріалів, індивідуальні завдання) є необхідною умовою забезпечення академічної безперервності [1, с. 149].

Окремої уваги заслуговує питання психологічної стійкості студентів у воєнний період. Постійний стрес, тривожність, емоційна нестабільність та відчуття небезпеки негативно впливають на здатність до концентрації уваги, засвоєння інформації та критичного мислення. У цьому контексті викладачам необхідно застосовувати такі педагогічні практики, які б сприяли залученості студентів, підтриманню їх мотивації та зниженню психоемоційного навантаження – шляхом створення безпечного освітнього середовища, гнучкості вимог та емпатійного підходу до оцінювання.

Варто відмітити, що у зв'язку зі збройним конфліктом значна частина освітніх програм зазнала перегляду. Теми, пов'язані з міжнародним гуманітарним правом, правовим регулюванням надзвичайного стану, діяльністю органів державної влади в умовах війни, набули особливої актуальності.

Додатково були запроваджені навчальні модулі, присвячені документуванню воєнних злочинів, захисту прав цивільного населення, функціонуванню судової системи в умовах обмеженого доступу до правосуддя. Особлива увага приділяється темі відповідальності за воєнні злочини в контексті норм міжнародного кримінального права [2, с.41].

Нова реальність висунула на перший план запит на практично орієнтовану освіту. Юридичні клініки стали осередками реальної допомоги населенню – у питаннях виїзду за кордон, оформлення статусу ВПО, втрати документів, участі в програмах гуманітарної допомоги. Участь студентів у таких проектах не лише сприяла формуванню практичних навичок, але й підвищила рівень громадянської відповідальності.

Також активізувалися партнерства з адвокатськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, міжнародними юридичними центрами, що сприяє інтеграції теорії з практикою та розширенню міжнародного контексту навчання.

Правничі школи оперативно переорієнтували наукові пріоритети. Провідними стали дослідження, присвячені міжнародному праву, зокрема юрисдикції Міжнародного кримінального суду, кваліфікації збройного конфлікту в Україні, правовим аспектам військової допомоги, реституції та репарацій. Публікаційна активність у сфері правознавства суттєво зросла, з'явилися наукові конференції, фахові видання, тематичні випуски журналів, присвячені війні. Молоді науковці, аспіранти, докторанти активно долучилися до аналізу нових правових явищ, що виникають в умовах збройного конфлікту.

Багато правничих факультетів налагодили співпрацю з іноземними університетами, міжнародними організаціями (UNHCR, ICRC, OSCE), отримали грантову підтримку для дослідницької та освітньої діяльності. Це дало можливість інтегрувати українську правову науку у глобальний дискурс. Завдяки такій співпраці з'явилися можливості академічної мобільності, дистанційного викладання українських курсів за кордоном, залучення міжнародних експертів до викладацької та консультативної діяльності [3, с. 50].

Що стосується наслідків змін у юридичній освіті після закінчення воєнного стану, то перш за все, варто відмітити, що юридична освіта в Україні вийде з війни трансформованою. Передбачаються такі основні тенденції:

- Реформа змісту – зміщення акценту на компетентнісний підхід, розвиток soft skills, адаптація до реальних викликів (наприклад, кризове управління, правовий супровід реінтеграції територій, правова реабілітація жертв війни).

- Цифровізація – використання сучасних онлайн-платформ, е-судів, віртуальних правових симуляцій.

- Євроінтеграція – гармонізація з європейськими стандартами юридичної освіти та акредитації.
- Психологічна підтримка – створення системи інституційної допомоги учасникам.
- Укріплення наукової спроможності – створення дослідницьких центрів воєнного права, прав людини, постконфліктного врегулювання.

Отже, юридична освіта в Україні в умовах воєнного стану стала випробуванням на витривалість, гнучкість і готовність до змін. Незважаючи на значні труднощі, правничі школи демонструють адаптивність, здатність до швидкої модернізації та наукового прориву. Отриманий у цей період досвід слугуватиме фундаментом для оновлення системи юридичної підготовки, яка відповідатиме як національним потребам, так і викликам глобального світу.

Література:

1. Бааджи Н. А. Модернізація юридичної освіти в Україні: виклики, перспективи та роль у захисті прав людини. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2024 № 72. С. 148–151.
2. Хоменко М. М. Викладання галузевих юридичних дисциплін: виклики воєнного стану. Правова наука та освіта в умовах воєнного стану : збірник матеріалів науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки, (м. Київ, 20 травня 2022 року). Одеса : Видавничий дім Гельветика ; Київський регіональний центр НАПрН України, 2022. С. 40–44.
3. Будяченко О. М. Досвід проведення лекційних занять із дисциплін кримінально-правового циклу для здобувачів вищої юридичної освіти в умовах воєнного стану в Україні. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 49–51.